

Harasztiné Bata Zsuzsanna, ny. óvodapedagógus

Raffai Judit: A népmeséink állandó szókapcsolatai című előadása

Tudósítás

Kutatómunkájának tapasztalatait hozta a konferenciára, Vajdaságból, Bánságból.

*Epikus történetek, tréfás mesék, hazugságmesék, hiedelmek, mondák vizsgálata után megfigyelte, hogyan állandósulnak bennük a **szókapcsolatok**.*

A meséknek három élete van, az első a hagyományos, a második az átírt és a harmadik változata színpadra kerül.

Az 1900-as évek eleje óta nagynevű kutatók (**Solymos, Roheim, Berze Nagy János**) révén a népmesekincs nyolckötetes néprajzi lexikonba került.

Francia eredetű szókapcsolatok, például:

- *“Annyi gyereke volt, mint a rosta lika”* vagy
- *“Szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál”*
- *„A halálnak halálával halsz”*

Állandósult formulák:

- *“Volt egyszer, hol nem volt ...”*
- *“Hol jársz, ahol a madár se jár?”*
- *“Pfuj, emberszagot érzek!”*
- *“Ment, mendegélt, ...”*
- *“Kutya egye májad.”*

Van, amikor a mesemondó **szintet vált**, akkor valójában időt vált.

- *“Köd előttem köd utánam”* - mal sietteti a mesefordulatot.
- *“Olyan volt, mint a ...” **hasonlatok!***
- *„Olyan szép volt, napra lehetett nézni, rá nem.”*
- *“Olyan soká szolgálta a királyt, hogy két foga maradt csak”*

A folklorisztikus kutatás eredménye, hogy a formulák szerkezetében a legkisebb egység **a motívum**.

A formula-mesék műfajt teremtenek. Drámai előadásként lehet előadni párbeszéddel. Van egy epikus része, a szüzsé, azaz: - *“Volt egyszer egy király.”* - azután a magyar nyelv sajátosságával a stiláris nyelvezettel párbeszéddé alakul (Ortutay kutatása)

A mesemondók nyelvezetét vizsgálta, hogy hány szólás-mondást, hány közmondást használ. Hogy milyen a szókincse, milyen frazeológiai szempontok szerint mesél.

A bukovinai székelyek másként mesélnek, mint a vajdaságiak vagy az alföldiek.

A mesegyűjtők közül **Sebestyén Gyula, Kálmán Lajos, Katona Imre, Beszédes Valéria, Bálint Sándor** neve jelzi a régi kutatómunkát. A bukovinai mesékben nem a "rosta likával" számolják a gyermeket, hanem *“Annyi gyerekük volt, mint égen a csillag”* - vagy. *“Annyi gyerekük volt, mint kő az*

úton...”

Állandósult formulák itt megtalálhatók:

- *“Járok kelek, bujdosok.”*
- *”No, édes gazdám, hogy menjek?”*
- *“Ki vagy, mi vagy”*
- *“Jó tett helyébe ...”*
- *”Hire-pora”.*
- *”Jöttek grófok, hercegek, bárók, válogatott cigánylegények”*

A következő előadást filmvetítés kísérete a **Mesés Drávaszög** címmel.

Lábadi Károly végzett ezen a területen kutatómunkát. Ötven település neve hangzott el. A filmen láthattuk egyes települések jellegzetes építészeti kincseit, könyvtárban, irattárban lapuló könyveket, írásokat, - **Veresmart, Csúza, Sepse, Hercegszöllös papjai, prédikátorai, íróinak keze írását Ács Gedeon-ét, aki Kossuth Lajos papja volt és a száműzetésbe is vele ment.**

A **népdalok** a halászhoz kötődnek, a mesék a természet közeliek. Itt gyűjtötték be a **Csalóka Pétert, a Sárkányölő ikertestvérek című. mesét.**

A prózából 12 ezret és 5 ezer találós kérdést gyűjtöttek össze, gyerekjátékokból 131-et. Mindezeknek csak 60%-a van nyomtatásban,

Hogy kik voltak a mesemondók ezen a területen?

Férfiak leginkább, de nők is, náluk azonban a terjedelem nem jelentős és esztétikailag is elmarad a férfi mesemondóktól.

A **halászhok** közül kerültek ki a mesemondók, bonyolult szerkezetű meseszöveggel bátorságról, erőről, ravaszságról szóltak történeteik. Mindenképpen a férfi állt a mese középpontjában, a kopácsi ravasz halak, a sárga csuka, vagy az ökológiailag varázslatos táj.

Jónevű mesemondók **Farkas János és Baka János volt, a halászhok sorsának jobbra fordulását áhították, boldogabb jövőt mutatták meg a hallgatóságnak, a fiatal generációnak, épp éjszakai horgászás közben, hogy éberek maradjanak, s az időt mulatták, mert hajnalban lehet a fogast fogni.**

Pedagógiai célzata is volt ezeknek a meséléseknek, erősödött a közösségi szellem.

Az asszonyok fonóban meséltek, hogy rövidebbnek tűnjön az idő, ott is elhangzott tréfás mese, novellamese, hazugságmese, legendamese, állatmese

A filmvetítés után **Frankovics György: Falombban ülő istenek** című előadása következett.

A néprajzi gyűjtőmunka hatalmas itthon és külföldön ezen a téren is. Archaikus mítoszokban, eposzokban, mesékben, az ókori Mezopotámia, Ó-India, Ausztrália, Jakutföld, Mexikó, mind óriási kincset őriz a fák kultuszáról. A szimbolikus fák köztük az almafa, a Paradicsomi, életenergiával - életelixirrel teli, ám a Jó és Gonosz tudás fája is, a horvátoknál a fenyőfa hasonló tulajdonsággal bír. Örökzöldje túlvilági lelkeket őriz.

Varázserővel bír:

- a tölgyfa, a germán istenek szent fája,

- a bodza a boszorkányoké,
- a fűzfa az ördögöké,
- a nyírfa orosz hiedelem szerint erdei lények lakhelye, egészen pünkösdig,
- varázserejű a juhar és a diófa.

A hagyomány szerint pogány papok mutattak be áldozatokat a fatörzsek előtt, és fákból forrásokban, kövekben hittek. A fa lombja az Eget, törzse a földi ember életét, gyökere pedig az alvilágot jelenti. A Lélek ágacska a halottnak szólt, hogy az örök vadászmezőkre juthasson általa.

A különféle külföldi hagyományok szerint a fán ül az Istenség, ágai között az angyalok ülnek. Magát a golgotai keresztet Ég -Föld-Alvilág összekötőjének tartják, azaz egyben kozmikus Világfa és Életfa, Szentség fája, Égi Fény gyűjtőhelye a szakrális felfogás szerint.

Kínában, Krétán, Egyiptomban a kereszt felemelkedő motívum, híd, létra a lélek felkapaszkodásra szolgáló. Ha fekvő keresztet találunk, az a Káoszt jelenti.

A konferencián az élvezetes mesékről **Berecz András, Vető Nóra és Kovács Marianna** gondoskodott.

Záróprogramként a Horvát Táncház zenekara és népitáncgyűjtése lépett fel.

A következő nap programjaiból néhány: bábozás, színjátszás, népitánc hagyományok felelevenítése.